

PRIORITEITEN VAN DE KINDERRECHTENCOALITIE

TOEPASSING VAN HET VERDRAG INZAKE DE RECHTEN VAN HET KIND IN BELGIË

COÖRDINATIE VAN HET KINDERRECHTENBELEID

De NGO's klagen aan dat er globaal gezien in België een groot gebrek is aan coördinatie en afstemming van het Kinderrechtenbeleid m.b.t. die domeinen van het Verdrag waarbij verschillende overheden betrokken zijn. Hoewel er sinds de oprichting van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind een grotere dialoog bestaat, wordt dit nog niet vertaald in een gemeenschappelijk engagement van de verschillende overheden om werk te maken van een planmatig, transversaal en gecoördineerd beleid. Er is een Nationaal Actieplan opgesteld, maar hierin is geen sprake van een overkoepelende visie. Een concrete timing, toewijzing van budgetten en evaluatiecriteria ontbreken. Op alle beleidsniveaus ontbreekt de intentie om de budgetten te analyseren en de middelen die rechtstreeks of onrechtstreeks toegewezen worden aan kinderen te identificeren.

Aanbevelingen van de NGO's

1. De NGO's bevelen aan dat er op federaal niveau een coördinerend minister Kinderrechten wordt aangeduid. De NGO's pleiten ervoor de bevoegdheid van de coördinatie onder te brengen bij de premier en de ministers-presidenten.
2. De Kindeffectenrapportage moet worden uitgebreid naar alle overheden in België.
3. De NGO's vragen aan de overheden om in de begroting en/of in de besteding van de middelen zichtbaar te maken welk aandeel rechtstreeks of onrechtstreeks toegewezen is aan minderjarigen. Dit moet waarborgen dat het belang van het kind de eerste overweging is en dat kinderen, in het bijzonder kwetsbare groepen minderjarigen, worden beschermd tegen de ongunstige weerslag van economische beleidsvoering of financiële inkrimping.

Suggestie 'list of issues'

Kan de overheid meer informatie geven over de allocatie van budgetten voor kinderen, inclusief een analyse van de evolutie in de besteding van de middelen voor kinderen? Op welke manier worden minderjarigen (in het bijzonder kwetsbare groepen) beschermd tegen de ongunstige weerslag van financiële inkrimping?

BEELDVORMING EN HET GEBRUIK VAN OPENBARE RUIMTE

De NGO's stellen tot hun spijt vast dat jongeren in de media voornamelijk op een negatieve manier voorgesteld worden. Treffend voorbeeld daarvan is hoe een vaak eenzijdige berichtgeving omtrent jeugddelinquentie het algemeen 'gevoel' onderschrijft dat jeugddelinquentie zou toenemen, terwijl instanties zoals het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie benadrukken dat cijfermateriaal deze opvatting geenszins bevestigt¹. De NGO's stellen vast dat er ook maatschappelijk gezien een groeiende intolerantie en morele paniek bestaat t.a.v. kinderen en jongeren, zeker wat betreft hun gebruik van de openbare ruimte. 'Rondhangen' door jongeren wordt niet meer aanvaard en ze worden verdrongen naar voor hen georganiseerde en ingerichte plaatsen. Skaten is op veel plaatsen verboden.

De NGO's stellen vast dat de overheden in een sfeer van repressie aan symptoombestrijding doen en de echte problemen, zoals het gebrek aan aanbod van jeugdwerk in grote steden, ongemoeid laten tot er sprake is van overlast. Een duidelijk illustratie hiervan is dat middelen voor jeugdwerk vaak pas worden vrijgemaakt wanneer het initiatief wordt gemotiveerd vanuit een 'veiligheidsoptiek'. Bovendien heerst door de mogelijkheid voor gemeentelijke overheden om zelf administratieve sancties toe te passen omwille van 'overlast' - een begrip dat heel vaag is gedefinieerd - een gevoel van willekeur.

De NGO's wijzen erop dat een algemeen klimaat van intolerantie ten aanzien van kinderen en jongeren, ook in de media, aan de basis kan liggen van inkrimping van hun rechten.

Aanbevelingen van de NGO's

1. De NGO's verwachten dat de overheden de komende jaren een beleidsprioriteit maken van de *onverdraagzaamheid t.a.v. kinderen en jongeren, de discriminatie en de stereotiepe beeldvorming*.
2. De NGO's pleiten voor een accurate en representatieve vertegenwoordiging van kinderen en jongeren in de media en voor extra waakzaamheid wat betreft negatieve beeldvorming en stereotypering.
3. Hoewel er de jongste jaren al heel wat beleidsaandacht ging naar '*jeugdruimte*' blijft het nodig dit onderwerp bovenop de agenda van lokale overheden te plaatsen.
4. Grondig onderzoeken van de gevolgen van het beleid inzake administratieve sancties.

Suggesties 'list of issues'

Welke beleidsmaatregelen willen de overheden nemen om de onverdraagzaamheid t.a.v. kinderen en jongeren te counteren?

PARTICIPATIE EN INFORMATIE

De laatste jaren zagen de NGO's met genoeg vorderingen op het vlak van het stimuleren en (decretaal) verankeren van participatie van kinderen en jongeren. Helaas stellen wij ook vast dat participatie nog vaak een afgeslankte versie blijft van de principes vervat in het IVRK. Er moet daarom dringend werk gemaakt worden van het omvormen van de participatiestructuren tot een **participatiecultuur** die de openheid biedt om echt in dialoog te treden met de kinderen.

¹ Zie persbericht op de website van NICC: <http://nicc.fgov.be>

De NGO's zien in dit proces twee belangrijke mogelijke valkuilen. Ten eerste zijn wij van mening dat wanneer men enkel focust op de **mening** van kinderen en jongeren, men te snel uitkomt bij de vraag of kinderen wel competent zijn om een eigen mening te vormen - een vraag die al te vaak gebruikt wordt om het participatierecht van kinderen in te perken. De NGO's stellen voor deze focus te verschuiven naar de **beleving** van kinderen en jongeren, dit teneinde het participatiedebat een diepere wending te geven. Ten tweede vragen de NGO's dat men in plaats van kinderen en jongeren via geformaliseerde instrumenten aan het woord te laten over enkel kinder- en randthema's, de instrumenten beter aan hen aanpast zonder de thema's te beperken.

Wat betreft **participatie op school** vragen de NGO's bijvoorbeeld om kinderen en jongeren te betrekken bij inhoudelijke thema's zoals de invulling van de eindtermen en de evaluatie van leerkrachten. Ook informele participatie op klas- en schoolniveau dient dringend meer aandacht en ondersteuning te krijgen. De ondersteuning van verschillende vormen van participatie op school is een heikel punt. Sedert het Vlaamse Participatiedecreet² en het opdoeken van het Steunpunt leerlingenbegeleiding is het budget voor ondersteuning van participatie immers beduidend lager. Daardoor worden veel vragen niet langer opgevolgd en worden verschillende vormen van participatie (bv. op het niveau van de klas) niet langer ondersteund. Informatie over een door de Vlaamse overheid aangekondigd instrument om de formele en informele participatiecultuur op school te meten ontbreekt tot nog toe.

Ook in de **gezondheidszorg** is het recht op participatie onvoldoende gegarandeerd. Concreet vragen de NGO's een kindgerichte toepassing van én aanvulling op de Wet op de Patiëntenrechten³ zodat ook kinderen een informed consent/refusal kunnen geven voor een behandeling. Tot nu toe zijn het de ouders die de rechten van de kinderen uitoefenen.

De NGO's vragen bovendien bijzondere aandacht voor **kinderen in een kwetsbare situatie**. Deze kinderen worden dikwijls uitgesloten van participatie-initiatieven en men benadert hen op basis van hun 'bijzonderheden' in plaats van kinderen die rechten hebben.

Tot slot willen de NGO's benadrukken dat kinderen en jongeren recht hebben op en nood hebben aan **informatie** die ten eerste **toegankelijk** (laagdrempelig en verspreid via verschillende media) is, ten tweede **begrijpbaar** (aangepast aan de leeftijd en taal) en ten derde **afgestemd op hun leefwereld**.

Aanbevelingen van de NGO's

1. Meer aandacht en middelen besteden aan initiatieven die helpen **een echte participatiecultuur** te bewerkstelligen, waarin kinderen en jongeren d.m.v. op hun maat ontwikkelde instrumenten hun mening en beleving kunnen delen rond meer dan enkel typische kinderthema's. De NGO's vragen dat de coördinerend minister kinderrechten ook hierin wordt opgeleid en een grotere sensibiliserende rol zou opnemen ten opzichte van zijn collega ministers.
2. Meer middelen inzetten om **(informele) participatie in het dagelijkse leven** te ondersteunen en **good practices** verder uit te bouwen. In het bijzonder: opleidingen en leerprocessen ontwikkelen voor alle

² Decreet betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad van 2 april 2004. U surft naar <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex> en klikt achtereenvolgens op Rubrieken *wetgeving*, op *Niveau-overschrijdend deel*, op *Lokale autonomie, inspraakregeling en medezeggenschap in het gesubsidieerd onderwijs* en ten slotte op bedoeld decreet.

³ De wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt.

mensen die beroepsmatig in contact komen met kinderen; de bredere navolging garanderen van goede initiatieven op het vlak van ruimtelijke ordening (het betrekken van kinderen en jongeren bij de aanleg van pleinen en parken en bij het bouwen of renoveren van scholen); leerlingenparticipatie ondersteunen met de nodige middelen; geen eindtermen ontwikkelen zonder een brede betrokkenheid van de kinderen voor wie ze bestemd zijn.

3. Een kindgerichte toepassing van én aanvulling op de Wet op de **Patiëntenrechten** voorzien zodat ook kinderen een informed consent/refusal kunnen geven voor een behandeling.
4. De participatie van **maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren** garanderen door te voldoen aan bijkomende voorwaarden zoals een klimaat van vertrouwen, tijd geven, ondersteuning en zich bewust zijn van de 'verschillen' en het risico van afhankelijkheid.
5. Boven alles investeren in de **promotie en de verspreiding van aangepast materiaal** over hun fundamentele rechten. Het aanbod **overzichtelijk en gestructureerd** maken.

Suggestie vragen 'list of issues'

In welke mate zijn kinderen betrokken bij het inhoudelijke onderwijsbeleid van de overheden?

Welke initiatieven neemt de overheid om de informele participatie van kinderen te versterken?

RECHTSPOSITIE MINDERJARIGEN (ART. 4; ART. 9,2; ART. 12,2; C.O. 2002 NR. 8-9 EN 21)

Sinds jaren ijveren NGO's voor een stevigere rechtspositie voor minderjarigen. Op basis van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind lijkt het ons namelijk noodzakelijk dat zij niet enkel rechten op papier hebben, maar ook de juridische mogelijkheden om deze rechten uit te oefenen, c.q. af te dwingen, zekere in die gevallen waar niemand anders dat voor hen kan of wil doen. In dit verband is er in België weinig veranderd sinds de vorige rapportage. De overheid komt nog steeds niet tegemoet aan de opmerkingen inzake het hoorrecht⁴, de toegang tot de rechter en de bijstand van jeugdadvocaten⁵.

HOORRECHT

Het Comité voor de Rechten van het Kind heeft België in 2002 gewezen op het feit dat het hoorrecht in artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek willekeurig is en het kind niet adequaat dit recht garandeert (CRC/C/15/Add.178 – 21).

Dat het hoorrecht is ingevoerd in de Belgische wetgeving is uiteraard een goede zaak voor de juridische erkenning van het kind als rechtssubject. Helaas is de uitwerking **niet coherent**. Zo zijn er niet altijd duidelijke criteria m.b.t. de leeftijd en geldt de oproepingsplicht enkel voor de jeugdrechter, maar niet voor andere

⁴ De NGO's spreken liever van *spreekrecht* in plaats van hoorrecht, omwille van de actieve rol dat aan kinderen wordt gegeven: bij het spreekrecht beslist het kind zelf om zijn mening te uiten, bij het hoorrecht beslist de rechter om het kind te horen.

⁵ Alternatief Rapport van de Belgische NGO's (2001): Kinderrechtencoalitie Vlaanderen vzw & Coordination des ONG pour les droits de l'enfant (CODE)

rechters. Door de vage en onvolledige wettelijke criteria verloopt het horen van kinderen en jongeren verschillend naargelang de betrokken rechters en dus **helemaal niet transparant**. Minderjarigen zijn daardoor onvoldoende op de hoogte van wat ze van het horen door een rechter kunnen verwachten.

JEUGDADVOCATEN

In België zijn kinderen veelal geen partij in procedures waarin ze nochtans rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken zijn, bvb. procedures in het kader van de echtscheiding van hun ouders. Bijgevolg hebben ze in deze zaken ook **geen recht op een advocaat om hun belangen te verdedigen**. Ook wanneer kinderen het slachtoffer zijn van misdrijven, misdrijven die ook hun ouders kunnen plegen, hebben zij in eigen naam nooit een advocaat.

De Orde voor Vlaamse Balies (OVb) organiseert sinds 2005 een bijzondere opleiding jeugdrecht voor advocaten die voor minderjarigen willen optreden. Sinds 2005 is het ook de bedoeling dat de jeugdpermanentie wordt samengesteld uit advocaten die deze opleiding hebben gevolgd of die zich ertoe verbinden deze opleiding te volgen. De vaststelling is echter dat lang niet alle balies de OVb-richtlijn volgen, met als gevolg dat niet overal dezelfde **kwaliteit van rechtsbijstand aan minderjarigen** wordt geboden.⁶

TOEGANG TOT DE RECHTER

Het recht van minderjarigen om zelf een procedure te initiëren is nog steeds **niet unaniem erkend**. Minderjarigen dienen te rekenen op hun wettelijke vertegenwoordiger(s). Dit is een probleem wanneer deze niets ondernemen of wanneer de belangen van de minderjarige strijdig zijn met die van hun wettelijke vertegenwoordiger(s).

De toegang tot de rechter wordt door de NGO's als een **algemeen rechtsbeginsel** beschouwd. De handhaving van de principiële procesonbekwaamheid van de minderjarige in het Belgische recht is dan ook onderhevig aan kritiek. In de huidige situatie is er niemand die het uitsluitend opneemt voor het **belang van het kind**. De bijstand van een jeugdadvoocaat zou heel wat meer garanties bieden voor het belang van het kind dan nu het geval is. Een wettelijke regeling zou de **kwaliteit van de bijstand**, die reeds bestaat bij bvb. minderjarige daders van als misdrijf omschreven feiten, ook aanzienlijk kunnen verbeteren.

Aanbevelingen van de NGO's

Het wordt hoog tijd dat onze wetgevers knopen doorhakken inzake de rechtspositie van minderjarigen en dit meerbepaald door de 3 bestaande wetsvoorstellen inzake hoorrecht, de toegang tot de rechter en de bijstand van een jeugdadvoocaat in hun onderlinge samenhang in te voeren.

1. Concreet vragen wij de aanpassing van artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek aan artikel 12 van het IVRK. Voor de NGO's gaat het om een *spreekrecht*: dit impliceert een oproepingsplicht in hoofde van de rechter, maar geen verschijningsplicht in hoofde van de minderjarige.
2. De NGO's vragen dat een minderjarige in elke zaak waarin hij of zij rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken is, bijstand krijgt van een *gekwalificeerde jeugdadvoocaat*.

⁶ Decock, G. (2009). De Unie van Jeugdadvocaten. Panopticon: nr. 2

3. Minderjarigen moeten daarbij ook *toegang krijgen tot de rechter*, in alle zaken die hen rechtstreeks of onrechtstreeks aanbelangen.
4. In de plannen omtrent de oprichting van een *familierechtbank* wordt melding gemaakt van het horen van minderjarigen en de bijstand van een gespecialiseerde advocaat. De NGO's dringen erop aan dat hun aanbevelingen hierin geïntegreerd worden.

Suggestie 'list of issues'

Welke plannen heeft België om de juridische positie van de minderjarigen in het algemeen te verbeteren?

Op welke manier zal het hoorrecht en de bijstand door een jeugdadvocaat geregeld worden bij de op te richten familierechtbank?

GEWELD TEGEN KINDEREN (ART. 19, ART. 37, ART. 24)

GLOBAAL

Geweld tegen kinderen is een complex probleem en vereist een veelzijdig antwoord vanuit verschillende beleidsdomeinen en in de verschillende milieus waarin kinderen zich bewegen. De NGO's willen hier aanklagen dat het beleid inzake geweld tegen kinderen in België te gefragmenteerd is en te weinig coördinatie kent tussen verschillende overheden en beleidsdomeinen. De aanbevelingen uit de VN-studie over geweld tegen kinderen (2006) worden nauwelijks opgevolgd.

Aanbevelingen van NGO's

1. Het opzetten van een nationaal actieplan om alle geweld tegen kinderen een halt toe te roepen: dit actieplan moet realistische doelstellingen, duidelijke deadlines en een systematische evaluatie hebben en moet in een globale toepassingsstrategie gecoördineerd worden.
2. Het opzetten van grote campagnes tegen het gebruik van geweld tegen kinderen en de promotie van geweldloze waarden.
3. Het uitwerken van een bruikbaar en aangepast informatie-instrument voor kinderen m.b.t. uiteenlopende vormen van geweld.
4. Het ontwikkelen van alternatieven voor residentiële plaatsing: dit met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbare groepen kinderen.

Suggestie 'List of issues'

Kan de overheid meer informatie verstrekken over de concrete opvolging van de aanbevelingen uit de VN-studie over geweld tegen kinderen?

LIJFSTRAFFEN (C.O. 2002 NR. 24,A)

Gebruik van geweld in de opvoeding leert kinderen dat geweld een acceptabele strategie is om conflicten op te lossen of om van mensen gedaan te krijgen wat men wil. Het is bovendien een ineffectieve vorm van disciplineren. Er zijn positieve manieren om gedrag van kinderen te corrigeren, die beter zijn voor hun ontwikkeling en bijdragen tot het opbouwen van relaties gebaseerd op vertrouwen en wederzijds respect. In het overheidsrapport (par. 312) stelde de overheid zeer laconiek dat de inspanningen zullen verhoogd worden om lijfstraffen en psychisch geweld een halt toe te roepen. Een dergelijk vaag engagement verplicht tot niets en kan bijgevolg ook niet worden geëvalueerd. Bovendien brengt de overheid een dubbele boodschap: enerzijds moedigt zij via bewustmakingscampagnes het positief, geweldloos opvoeden aan, maar anderzijds ontbreekt het haar aan de moed een wettelijk verbod in te voeren.

Aanbevelingen van NGO's

1. In het Burgerlijk Wetboek moet een artikel 371bis worden ingevoegd, luidende : «Art. 371bis. Een kind heeft recht op verzorging, veiligheid en een goede opvoeding. Het moet worden behandeld met respect voor zijn persoon en zijn eigenheid en het mag niet worden onderworpen aan vernederende behandelingen, of andere vormen van fysiek of psychisch geweld.»

Suggestie vragen 'list of issues'

Kan de overheid aangeven welke concrete inspanningen er geleverd werden om een halt toe te roepen aan de lijfstraffen en het psychisch geweld tegen kinderen?

Kan de overheid aangeven welke positieve, niet-gewelddadige vormen van conflictoplossing werden geconsolideerd? Zijn er evaluaties verricht over de efficiëntie en effectiviteit van deze programma's?

Welke en hoe vaak werden er bewustmakingscampagnes opgezet door de verschillende overheden? Werden deze campagnes geëvalueerd en indien wel, wat waren de resultaten van de evaluatie? Zijn er effecten bekend ten aanzien van het verminderen van het voorkomen van kindermishandeling?

Zijn er effecten bekend over de bewustwording en attitudeverandering ten aanzien van fysieke en psychische straffen?

VERKEERSGEWELD

De NGO's dringen erop aan dat verkeersongevallen worden beschouwd als een vorm van (fysiek en psychisch) geweld tegen kinderen. Verkeersgeweld tast de fysieke en persoonlijke integriteit van kinderen aan. Deze vorm van geweld wordt nog te vaak gebanaliseerd.

Aanbevelingen van de NGO's

1. Om verkeersongevallen te vermijden vragen de NGO's een weginfrastructuur die rekening houdt met de verkeersperceptie van kinderen en vragen ook de ontwikkeling van veilige routes naar plaatsen die vaak door kinderen opgezocht worden.

DE KINDERRECHTENCOALITIE VLAANDEREN

De Kinderrechtencoalitie Vlaanderen vzw is een netwerk van 29 niet-gouvernementele organisaties. Het werkveld, de doelgroep en het niveau waarvoor deze organisaties hun activiteiten ontplooiën, variëren sterk, maar allen stellen ze het belang van het kind centraal in hun werking.

De huidige 29 ledenorganisaties zijn:

Beweging voor Kinderen Zonder Papieren, Child Focus, crefi, DCI België, Gezinsbond, KJT, Kinderrechtenhuis, Kinderrechts-winkels, Liga voor Mensenrechten, Plan België, Uit De Marge, Unicef België, Vivès, BZN Atlas, DAS&V, Ecpat, GRIP, In Petto, Jeugd & Vrede, Juna, Medimmigrant, OSBJ, Onderzoekscentrum Kind en Samenleving, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, VCOV, VIC, Vlaams Welzijnsverbond, Welzijnzorg en ZEBRA.

Globaal gesteld wil de Coalitie bijdragen tot de toepassing van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). In de statuten werd dit vertaald in de volgende 3 doelstellingen:

- De Kinderrechtencoalitie Vlaanderen wil een daadwerkelijk en efficiënt toezicht uitoefenen op de toepassing/naleving van het IVRK, en dit vanuit de NGO-wereld bekeken;
- De Kinderrechtencoalitie wil actief bijdragen tot de promotie van de rechten van het kind;
- De Kinderrechtencoalitie Vlaanderen wil actief en constructief bijdragen tot het rapportageproces inzake de naleving van het IVRK.

De Kinderrechtencoalitie doet dit door:

- informatie en expertise in verband met de toepassing van het IVRK te bundelen en samen te brengen
- het netwerk van NGO's die actief zijn m.b.t. kinderrechten uit te bouwen en te verstevigen
- belangenbehartiging, lobbywerk, monitoring van het beleid en het bekendmaken van de visie en aanbevelingen van NGO's.

Concreet betekent dit dat de vzw zich opstelt als een kritische waarnemer van de toestand van de kinderrechten in België. Vanuit de “waakhondfunctie” die ze zichzelf oplegt, bundelt de Coalitie zowel positieve als negatieve ervaringen m.b.t. de naleving van de rechten van kinderen en treedt ze in een constructieve dialoog met andere partners in de hoop dat hierdoor de gezamenlijke inspanningen worden opgedreven.

De werking die hieruit voortvloeit is gebaseerd op drie pijlers. Ten eerste is de Coalitie gericht op het samenbrengen en ontsluiten van informatie en expertise in verband met de implementatie van het IVRK: het samenbrengen van gegevens. In de tweede plaats wil de Coalitie een netwerk uitbouwen voor organisaties die kinderrechten centraal stellen in hun werking: het samenbrengen van mensen en NGO's. Een laatste pijler heeft betrekking op belangenbehartiging en monitoring van het beleid. Op basis van de eerste twee pijlers wil de Kinderrechtencoalitie in dialoog treden met andere belangrijke partners in het kinderrechtenveld zodat de gezamenlijke inspanning voor de naleving van het IVRK wordt opgedreven.

Kinderrechtencoalitie Vlaanderen, Eekhout 4, 9000 Gent, www.kinderrechtencoalitie.be, 09/225.90.25, info@kinderrechtencoalitie.be

Met de steun van de Vlaamse Overheid